

Od Redaktorów

Drugi tom rocznika *Linguistica Bidgostiana. Series Nova* jest urozmaiconym zbiorem tekstów zebranych w czterech zasadniczych częściach. Pierwsza zawiera siedem artykułów będących pokłosiem sesji *Wokół gwary bydgoskiej* (krótką informację na temat samej sesji i wygłoszonych na niej referatów zawiera część wstępna), na część drugą – pt. *Varia* – składają się cztery teksty poświęcone różnorodnej tematyce i problemom zarówno językoznawstwa diachronicznego, jak i synchronicznego, trzecia część to streszczenia prac doktorskich, a czwarta zawiera dwie recenzje: książki poświęconej historii niemieckiej wojskowości (przez Michała Sobczaka) i monografii związanej z retoryką epideiktyczną (przez Waldemara Szeplińskiego).

Varia otwiera publikacja pt. *Terminologia muzyczna w języku arabskim*. Ashraf S. Benyamin wprowadza w interesujące zgadnienia związane z historią i problematyką językową arabskiej kultury muzycznej, wskazuje przełomowe okresy jej rozwoju i obce wpływy, następnie przechodzi do zagadnień językowych, podkreślając charakterystyczne cechy języka arabskiego, które wpływają na ukształtowanie się terminologii muzycznej. Autor podaje przykłady wzbogacania leksyki arabskiej na drodze uzupełnień zapożyczeniami, specjalizacji znaczeniowej wyrazów języka ogólnego, dyferencjacji definicyjnych w stosunku do terminów muzyki europejskiej. Dużą część tekstu zajmuje tabela, która pozwala porównać wybrane terminy muzyczne funkcjonujące w języku polskim i arabskim. W podsumowaniu podkreśla się, iż wprowadzenie do arabskiej terminologii muzycznej nazwnictwa europejskiego miało na celu rozwój muzyki arabskiej i nadanie jej uniwersalnego charakteru. Wskazuje się ponadto na trudności związane z przyjmowaniem zmian językowych (także w obrębie słownictwa muzycznego): *Każdy kraj arabski ma odrębną terminologię, a jakiegokolwiek próby zmian są traktowane jak zamach na suwerenność dziedzictwa kulturowego*. Mimo to arabska terminologia muzyczna jest obecnie przedmiotem badań mających na celu jej unifikowanie, rozwijanie i regulowanie wpływów z różnych języków.

W paradygmat historycznojęzykowy wpisują się dwa kolejne artykuły. W pierwszym z nich pt. *Nazwania sakramentu małżeństwa w kazaniach księdza Piotra Skargi – rozważania językoznawcy* Anna Paluszak-Bronka stara się rozstrzygnąć, czy Jezuicki Kaznodzieja, opisując sakrament małżeństwa, używał terminologii ogólnie przyjętej, czy stosował jakieś nazewnictwo własne. Źródło ekscerpcji materiału językowego stanowi tom *Kazania o siedmiu Sakramentach*. Po informacjach dotyczących historii oraz istoty sakramentu małżeństwa zostaje szczegółowo omówione nazewnictwo wykorzystujące nazwy ogólne (doprecyzowane niekiedy dodatkowymi członami określającymi), np. *sakrament małżeństwa / Boży / kościelny*, oraz metaforyczne, np. *Boża / Boska tajemnica, święta zaślona*. Przeprowadzone analizy pozwoliły Autorce na stwierdzenie, że Skarga nie wprowadzał nowych nazwań dla sakramentu małżeństwa, świadomie nie tworzył także neologizmów.

W drugim tekście pt. *O języku i językowych przemianach w tekstach z „Małego katechizmu”* Anna Paluszak-Bronka i Mirosława Wronkowska-Dimitrowa podjęły się analizy językowej strony katechizmu przeznaczonego dla dzieci przygotowujących się do Pierwszej Komunii Świętej. Opracowanie to wpisuje się w nurt rozważań o uwspółcześnianiu języka religijnego. Ze względu na młodego odbiorcę należałoby oczekiwać, że język tekstów tam zawartych będzie zrozumiały, przystępny, ale – co zauważają Autorki – w związku z treściami religijnymi, sferą modlitewnej wartości słowa oprócz poprawności merytorycznej i formalnej wymaga się równoległe pewnej ponadczasowości, podniosłości. W artykule odnotowano, że dążąc do uwspółcześnienia języka religijnego, wykorzystuje się pewne elementy słownictwa z języka ogólnego, mowy potocznej, środowiskowej, usuwa całkowicie nieczytelne i przestarzałe formy gramatyczne, leksykalne. Proces uaktualnienia tekstów *MK* przebiega jednak powoli i w sposób zróżnicowany, a motywowane jest to tym, iż teksty języka religijnego zawierają zarówno „słowo Boga” kierowane do człowieka oraz słowo ludzi kierowane do Boga – modlitwy. Zasadnicza część artykułu jest poświęcona przedstawieniu zmian, jakie nastąpiły w języku tekstów modlitewnych w sześciu różnych wydaniach katechizmu (od roku 1927 po rok 2011). Podano przykłady przemian o charakterze fonetyczno-ortograficznym (np. *Maryja*), słowotwórczym (np. *nadaremno* / *nadaremnie*), fleksyjnym (np. *błogostawion* / *błogostawiony*), składniowym (np. szyk przydawki zaimkowej: bliźniego *swego* / *swego* bliźniego) oraz w zakresie słownictwa (np. *pragnących* / *spragnionych*) oraz wskazano ich możliwe uzasadnienia. Tak poprowadzony wywód doprowadza do konkluzji, że przedstawiony opis wybranych zmian wynika zarówno z życia wyrazów, jak i postanowień Kościoła w zakresie języka religijnego, będących rezultatem założeń Soboru Watykańskiego II.

Natalia Zemlanaja na początku swojego artykułu pt. *„To było wydarzenie sezonu!”*. *O cechach semantycznych jednostki języka „wydarzenie₂”* przedstawia konteksty użycia rzeczownika *wydarzenie* we współczesnej polszczyźnie, na ich podstawie wyróżnia właściwy obiekt badań, który następnie poddaje analizie semantycznej. Wynikiem obserwacji faktów językowych jest wyodrębnienie kilku znaczeń wskazanej jednostki językowej. Według Autorki, *wydarzenie* nazywa pewien typ zdarzeń, który się urzeczywistnił; jest określeniem pewnego przedsięwzięcia, które zostało zorganizowane przez ludzi dla ludzi w jakimś celu (spotkanie, konwent fantastyki, zawody sportowe); wyraża ocenę jakiegoś stanu rzeczy, która jest dokonywana przez osobę lub grupę osób. Przeprowadzona w zasadniczej części artykułu analiza semantyczna dotyczy tego ostatniego znaczenia. Jest ona poprzedzona krótkim przeglądem odpowiednich haseł w słownikach współczesnej polszczyzny, następnie zostają wyizolowane desygnaty jednostki, co daje podstawę do stwierdzenia, iż użycie rzeczownika *wydarzenie₂* służy wyrażaniu oceny kogoś o czymś, realizującej następującą formułę eksplikacyjną: ‘jeżeli ktoś *y* mówi, że coś *p* stało się wydarzeniem, to *y* relacjonuje ocenę *x-a* (lub swoją własną, jeśli *x = y*) o pewnym stanie rzeczy *p*.

Streszczenia prac doktorskich umożliwiają zapoznanie się z tematyką, głównymi założeniami metodologicznymi i osiągniętymi celami badawczymi młodych językoznawców z Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

Anna Kapuścińska w rozprawie pt. *Grenzphänomene zwischen Text und Bild am Beispiel multimedialer Nachrichtensendungen (Fenomeny graniczne pomiędzy tekstem a obrazem na przykładzie multimedialnych programów informacyjnych)*¹ rozumie graniczność omawianych fenomenów jako ich lokalizację na granicy określonej kategorii, nie zaś, jak w koncepcjach opartych na teorii prototypów, na obrzeżach lub w strefie przy granicy. Autorka scharakteryzowała kategorie tekstu i obrazu, odniosła się do założeń semiotyki Peirce'a i semiologii de Saussure'a, do filozoficznej koncepcji Krämera dotyczącej tzw. „obrazów operatywnych”, zaakcentowała różne podejścia do relacji pomiędzy tekstualnością a obrazowością. Objęła analizą czternaście programów informacyjnych w trzynastu stacjach niemieckiej telewizji, dzięki czemu korpus materiałowy obejmował dwieście sześćdziesiąt programów, wyemitowanych w przedziale czasowym między 1 stycznia a 1 lipca 2013 roku. Metoda zastosowanego opisu pokazuje, iż potencjał eksplanacyjny zastosowanego modelu, opartego na parametrach tekstualności i obrazowości, przy jednoczesnym uwzględnieniu interdyscyplinarności paradygmatu badawczego, może stanowić podstawę opisywania jednostek podporządkowanych innym kodom niż tylko kod językowy.

Krzysztof Kołatka w swojej dysertacji nt. *Tożsamość regionalna mieszkańców Krajny. Studium językowo-kulturowe*², mieszczącej się w obrębie zainteresowań etnolingwistyki, podjął rozważania na temat relacji tożsamość – język, zajął się określeniem stopnia tożsamości regionalnej współczesnych Krajniaków, wyróżnieniem elementów konstytuujących poczucie ich terytorialnej identyfikacji. W tym celu wykorzystał odwołanie się do pięciu kategorii, tj.: ogólnego poczucia zakorzenienia w „małej ojczyźnie”, geografii, historii i pamięci, kultury (materiałnej, duchowej i społecznej) oraz języka i animii, z uwzględnieniem podziału na cztery grupy wiekowe. Poddany analizie materiał językowy był gromadzony w latach 2010–2013 na terenie Krajny historycznej i obszarach ościennych wśród pięciuset informatorów, reprezentujących dwieście miejscowości, osad i kolonii. Wyniki badań zostały zaprezentowane w poszczególnych rozdziałach: pierwszym – „*W drodzej nad życie rodzinnej ziemi mej...*”, czyli o Krajnie i Krajniakach w zarysie, który stanowi syntezę wiadomości o regionie; drugim – *Kategoria tożsamości jako interdyscyplinarne pole badawcze współczesnej humanistyki*, podejmującym rozważania nad zagadnieniami tożsamości regionalnej oraz jej wyznacznikami; trzecim – *Język – człowiek/wspólnota – kultura*, prezentującym założenia metodologii etnolingwistycznej, przy szczególnym wyeksponowaniu kategorii badawczej *językowego obrazu świata*; czwartym – *Tożsamość regionalna współczesnych Krajniaków. Próba opisu zjawiska*, zawierającym analizę i interpretację zebranego materiału empirycznego. Autor stwierdza, że przeprowadzone badania dają podstawę do konkluzji, iż – *pomimo obecności wielu rozmaitych czynników dezintegrujących oraz rozbieżności, jakie dostrzec można pomiędzy Krajną południową, Krajną północno-wschodnią*

¹ Praca powstała w Instytucie Neofilologii i Lingwistyki Stosowanej UKW w Bydgoszczy pod kierunkiem prof. UKW dra hab. Marka Cieszkowskiego, a jej publiczna obrona odbyła się 27 października 2015 r. na Wydziale Humanistycznym UKW.

² Praca powstała w Instytucie Filologii Polskiej i Kulturoznawstwa UKW w Bydgoszczy pod kierunkiem prof. UKW dr hab. Marii Pająkowskiej-Kensik, a jej publiczna obrona odbyła się 26 maja 2015 r. na Wydziale Humanistycznym UKW.

i Krajną północno-zachodnią – w dalszym ciągu istnieją elementy, które konstytuują tożsamość regionalną wszystkich Krajinaków, lub w oparciu o które możliwa jest jej (re)konstrukcja.

W części **Recenzje** Michał Sobczak omówił opracowanie Ariane Slater pt. *Militärsprache. Die Sprachpraxis der Bundeswehr und ihre geschichtliche Entwicklung*, które stanowi część wydawniczej serii poświęconej historii niemieckiej wojskowości. Monografia odnosi się nie tylko do dziejów Bundeswehry, lecz porusza także problem rozwoju niemieckiej leksyki militarnej w ujęciu diachronicznym, z perspektywy pragmalingwistycznej. Pierwsze rozdziały stanowią teoretyczne tło dalszych części, w których prezentowany jest materiał językowy charakteryzujący niemczyznę militarną od średniowiecza po współczesność. Autor recenzji uznaje, iż największym atutem omawianej książki są jej końcowe rozdziały empiryczne, bowiem wnoszą nowatorski wkład do badań leksykalnych. Z kolei Waldemar Szepliński przybliżył monografię Krystyny Tuszyńskiej pt. *Dyskurs Diona z Prusy w „Mowach o królestwie”*. *Mariaż retoryki z filozofią*, stwierdzając, że jest to książka z pogranicza literaturoznawstwa, filozofii, historiografii i językoznawstwa, oraz podkreślając jej erudycyjny charakter. W recenzji zawarte są informacje dotyczące innych publikacji Autorki, jej zainteresowań badawczych oraz szczegółowe omówienie zagadnień podejmowanych w poszczególnych rozdziałach rekomendowanego Czytelnikom *Dyskursu Diona*.

Iwona Benenowska

Andrzej S. Dyszak